

- คู่มือที่ ๑ สายธารแห่งชีวิต
- คู่มือที่ ๒ การเลี้ยงโคเนื้อภูพาน
- คู่มือที่ ๓ การเลี้ยงโคดำภูพาน
- คู่มือที่ ๔ การเลี้ยงสุกรภูพาน
- คู่มือที่ ๕ การปลูกข้าว พันธุ์สกลนคร
- คู่มือที่ ๖ การปลูกข้าว พันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕
- คู่มือที่ ๗ สันจี นพ.๑
- คู่มือที่ ๘ การเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อควบคุมศัตรูพืชสวนไม้ผล
- คู่มือที่ ๙ การผลิตมูลเส้นจากถั่วเขียว
- คู่มือที่ ๑๐ การเลี้ยงปลาแดงร่วมกับเปิดบาสีลูกผสมในบ่อครัวเรือน
- คู่มือที่ ๑๑ การเลี้ยงปลาคูกในบ่อซีเมนต์
- คู่มือที่ ๑๒ เกษตรทฤษฎีใหม่
- คู่มือที่ ๑๓ การจัดการดินเค็ม เพื่อปลูกข้าว
- คู่มือที่ ๑๔ การจัดการดินลูกรัง เพื่อเพิ่มผลผลิตพืช
- คู่มือที่ ๑๕ การเพาะเห็ดเศรษฐกิจและเห็ดพื้นเมือง
- คู่มือที่ ๑๖ การปลูกยางพารา
- คู่มือที่ ๑๗ ท่อนพันธุ์สกลนครและโหมพันธุ์นางตุ้ย
- คู่มือที่ ๑๘ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร
- คู่มือที่ ๑๙ การผลิตพ้าย้อมคราม

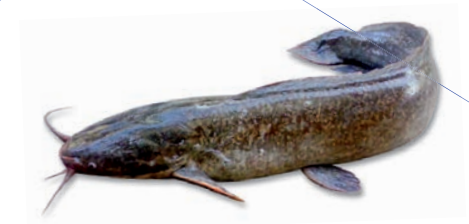

๑๙

ผลสำเร็จที่โดดเด่น
ของศูนย์ศึกษการพัฒนาภูพาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คู่มือที่ ๑๑ การเลี้ยงปลาคูก ในบ่อซีเมนต์

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประมง

ศูนย์ศึกษการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตู้ ปณ. ๒๑ บ้านนาแก ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๔๒๗๔ ๗๔๕๔-๙ โทรสาร ๐ ๔๒๗๔ ๗๔๖๐

www.royal.rid.go.th/phuphan

จัดทำและเผยแพร่โดย

- ▶ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
- ▶ ศูนย์ศึกษการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

ชื่อ คู่มือการเลี้ยงปลาตุกในบ่อซีเมนต์
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๕
จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม
วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นคู่มือในการศึกษาเรื่องการเลี้ยงปลาตุกในบ่อซีเมนต์
ผู้จัดพิมพ์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
๒๐๑๒ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน
เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๐๐-๖ โทรสาร ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๖๒
<http://www.rdpb.go.th>
พิมพ์ที่ บริษัท บูฟแม้นท์ เจนทรี จำกัด

คู่มือที่ ๑๑ การเลี้ยงปลา ในบ่อซีเมนต์

เรียบเรียงโดย
งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประมง
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

คำนำ

การเลี้ยงสัตว์น้ำในภาคอีสานนั้นโดยมากเป็นการเลี้ยงในบ่อที่ใช้น้ำเพื่อการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เท่านั้น ไม่มีการจัดการที่ดีจึงทำให้ได้ผลผลิตน้อย เพื่อให้เกษตรกรได้มีแนวทางในการเลี้ยงสัตว์น้ำและได้ผลผลิตอย่างคุ้มค่า งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประมงจึงเห็นว่าการเลี้ยงปลาดุกในบ่อซีเมนต์ที่งานฯ ประมงได้ทำการศึกษา เป็นรูปแบบที่น้ำจะเหมาะสมกับเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงปลาแต่มีน้ำที่จะใช้ในการเกษตรอย่างจำกัด

งานศึกษาและพัฒนาด้านการประมงหวังว่า คู่มือการเลี้ยงปลาดุกในบ่อซีเมนต์นี้ น่าจะเป็นแนวทางในการเลี้ยงปลาอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้การทำเกษตรได้ผลผลิตทางการประมงเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริไว้

สารบัญ

หน้า

บทนำ

๕

ข้อแตกต่างของปลาดุกอูยและปลาดุกเทศ

๖

การอนุบาลลูกปลาดุก

๑๑

ขั้นตอนการเลี้ยง

๑๓

โรคปลาดุก

๑๗

สารเคมีและยาปฏิชีวนะที่นิยมใช้ป้องกันและรักษาโรคปลา

๑๘

การลงทุน

๑๙

การเลี้ยงปลาตก ในบ่อซีเมนต์

บทนำ

ปลาตกในประเทศไทยที่นิยมนำมาเพาะเลี้ยงในอดีตนั้นแต่เดิมมี ๒ ชนิด แต่ที่นิยมในการเพาะเลี้ยงอย่างมากได้แก่ ปลาตกอุย (*Clarias macrocephalus*) เป็นปลาพื้นบ้านของไทยชนิดไม่มีเกล็ด รูปร่างเรียวยาว มีหนวด ๔ เส้นที่ริมฝีปาก ผิวหนังมีสีน้ำตาล เนื้อมีสีเหลือง รสชาติอร่อยนุ่มนวล สามารถนำมาปรุงแต่งเป็นอาหารชนิดต่าง ๆ ได้มากมาย ในประเทศไทยมีพันธุ์ปลาตกอยู่จำนวน ๕ ชนิด แต่ที่เป็นที่รู้จักทั่วๆ ไปคือ ปลาตกอุย และปลาตกดาน (*Clarias batrachus*) ซึ่งในอดีตทั้งปลาตกอุย และปลาตกดานได้มีการเพาะเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย เมื่อมีการนำปลาตกชนิดใหม่เข้ามาเลี้ยงในประเทศไทย อธิบดีกรมประมง ได้มีคำสั่งให้กลุ่มวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดดำเนินการศึกษา พบว่าเป็นปลาในตระกูลแคทฟิช เช่นเดียวกับปลาตกอุย มีถิ่นกำเนิดในทวีปแอฟริกา มีชื่อว่า *Clarias gariepinus*, African sharptooth catfish เป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตรวดเร็วมาก สามารถกินอาหารได้แทบทุกชนิด มีความต้านทานโรคและสภาพแวดล้อมสูง เป็นปลาที่มีขนาดใหญ่เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่

งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการประมงได้ศึกษาการเลี้ยงปลาทุกทั้งรูปแบบการเลี้ยงและชนิดของปลาทุกที่เหมาะสมกับการเลี้ยงพบว่า ปลาทุกสามารถเจริญเติบโตได้ดีทั้งในบ่อดิน บ่อพลาสติก และบ่อซีเมนต์ ส่วนชนิดปลาทุกที่เหมาะสมในการเลี้ยงในบ่อซีเมนต์นั้น ปลาทุกเทศ และปลาทุกเทศอุยเทศ (ลูกผสมระหว่างแม่ปลาทุกอุยกับพ่อปลาทุกเทศ) เหมาะสมมากที่สุด โดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ - ๓ เดือน (แล้วแต่ขนาดลูกปลาที่ปล่อย) ก็สามารถจำหน่ายได้แล้ว

ข้อแตกต่างของปลาทุกอุยและปลาทุกเทศ

ตารางแสดงความแตกต่างระหว่างปลาทุกอุยและปลาทุกเทศ

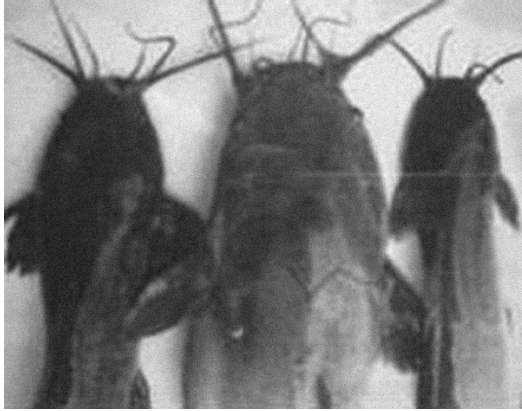
ลักษณะ	ปลาทุกอุย	ปลาทุกเทศ
๑. หัว	เล็กค่อนข้างรีไม่แบน กระโหลกจะสั้นมีรอยบุ๋มตรง กลางเล็กน้อย	ใหญ่และแบน กระโหลกจะเป็น ตุ่มๆ ไม่เรียบมีรอยบุ๋ม ตรงกลางเล็กน้อย
๒. ใต้คาง	มีสีคล้ำไม่ขาว	สีขาว
๓. ทนวด	มี ๔ คู่ โคนทวนดเล็ก	มี ๔ คู่ โคนทวนดใหญ่
๔. กระโหลก ท้ายทอย	โค้งมน	หยักแหลม มี ๓ หยัก
๕. ปาก	ไม่บานค่อนข้างมน	บาน แบนหนา
๖. ครีบหู	มีเงี่ยงเล็กสั้นแหลมคมมาก ครีบแข็งยื่นยาวเกิน หรือเท่ากับครีบอ่อน	มีเงี่ยงใหญ่ สั้นนึ่งไม่แหลมคม และส่วนของครีบอ่อนนุ่มถึง ปลายครีบแข็ง
๗. ครีบหลัง	ปลายครีบสีเทาปนดำ	ปลายครีบสีแดง
๘. ครีบหาง	กลมไม่ใหญ่มากนัก สีเทาปนดำ	กลมใหญ่ สีเทา ปลายครีบ มีสีแดง และมีแถบสีขาวลาด บริเวณคอดหาง
๙. สัดส่วนระหว่าง หัว : ตัว	๑ : ๔	๑ : ๓

ลักษณะ	ปลาดุกอุย	ปลาดุกเทศ
๑๐. สีของลำตัว	ดำ น้ำตาลปนดำที่บริเวณ ด้านบนของลำตัว	เทา เทาอมเหลือง
๑๑. จุดที่ลำตัว	ขณะที่ปลาขนาดเล็กจะ ปรากฏจุดขาวเรียงขวาง เป็นทางประมาณ ๙ - ๑๐ แถว เมื่อปลาขนาดใหญ่ จุดจะ เลือนหายไป	ไม่มีจุด เมื่อปลาโตขึ้น จะปรากฏลายคล้ายหินอ่อน อยู่ทั่วตัว
๑๒. ฟันทั้งอง	มีสีขาวถึงเหลืองเฉพาะบริเวณ อกถึงครีบท้อง	ฟันทั้งองมีสีขาวตลอดจนถึง โคนหาง

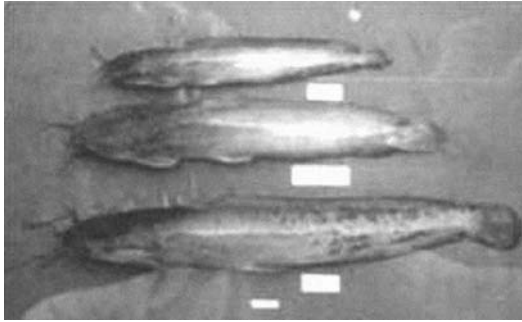

ภาพที่ ๑ เปรียบเทียบลักษณะหัวปลาดุก ส่วนปลายของกระดูกท้ายทอยปลาดุกอุย
มีลักษณะโค้งมน (ซ้าย) ส่วนในปลาดุกด้านกระดูกท้ายทอยแหลม (ขวา)
(ประพันธ์, ๒๕๔๓)

ก.

ข.

ภาพที่ ๒ เปรียบเทียบลักษณะปลาตุก

ก. ลักษณะกระดูกท้ายทอยของปลาตุก ๓ ชนิด (จากซ้ายไปขวา ปลาตุกค้ำน ปลาตุกยักษ์ และปลาตุกอุย)

ข. แสดงลักษณะของปลาตุกอุย (บน) ปลาตุกบักอุย (กลาง) และปลาตุกยักษ์ (ล่าง) (อุทัยรัตน์, ๒๕๔๔)

การอนุบาลลูกปลาคูก

ลูกปลาคูกที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ จะใช้อาหารในถุงไข่แดงที่ติดมากับตัว เมื่อถุงไข่แดงที่ติดมากับลูกปลายุบ ให้ใช้ไข่ไก่ต้มสุกเอาเฉพาะไข่แดงบดผ่านผ้าขาวบาง

เมื่อลูกปลาอายุครบ ๒ วัน สามารถขนย้ายได้ด้วยความสะดวก ระวังโดยใช้สายยางดูด แล้วบรรจุในถุงพลาสติกขนาด ๑๔ นิ้ว ไม่ควรเกิน ๑๐,๐๐๐ ตัว/ถุง หากขนส่งเกิน ๘ ชั่วโมง ให้ลดจำนวนลูกปลาลง

การอนุบาลลูกปลาคูกในบ่อซีเมนต์

สามารถดูแลรักษาได้ง่าย ขนาดของบ่อซีเมนต์ควรมีขนาดประมาณ ๒ - ๕ ตารางเมตร ระดับความลึกของน้ำที่ใช้อนุบาลลูกปลาประมาณ ๑๕ - ๓๐ เซนติเมตร การอนุบาลลูกปลาคูกที่มีขนาดเล็ก (อายุ ๓ วัน) ระยะแรกควรใส่น้ำในบ่ออนุบาลลูกปลาประมาณ ๑๐ - ๑๕ เซนติเมตร เมื่อลูกปลามีขนาดใหญ่ขึ้นจึงค่อยๆ เพิ่มระดับน้ำให้สูงขึ้น การอนุบาลให้ลูกปลาคูกมีขนาด ๒ - ๓ เซนติเมตร จะใช้เวลาประมาณ ๑๐ - ๑๔ วัน น้ำที่ใช้ในการอนุบาลจะต้องเปลี่ยนถ่ายทุกวัน เพื่อเร่งให้ลูกปลาคูกกินอาหารและมีการเจริญเติบโตดี อีกทั้งเป็นการป้องกันการเน่าเสียของน้ำด้วยการอนุบาลลูกปลาคูกจะปล่อยในอัตรา ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ตัว/ตรม. อาหารที่ใช้คือ ไรแดงเป็นหลัก ซึ่งหากให้อาหารเสริม เช่น ไข่ตุ๋นหรือเต้าหู้ จะต้องระวังเกี่ยวกับการย่อยของลูกปลาและการเน่าเสียของน้ำในบ่ออนุบาลให้ดีด้วย

การอนุบาลลูกปลาตกในบ่อดิน

บ่อดินที่ใช้อนุบาลลูกปลาตกควรมีขนาด ๒๐๐ - ๔๐๐ ตรม. บ่อดินที่จะใช้อนุบาลจะต้องมีการกำจัดศัตรูของลูกปลาก่อน และพื้นก้นบ่อควรเรียบ สะอาดปราศจากพืชพรรณไม้น้ำต่างๆ ควรมีร่องขนาดกว้างประมาณ ๐.๕ - ๑ เมตร ยาวจากหัวบ่อจรดท้ายบ่อ และลึกจากระดับพื้นก้นบ่อประมาณ ๒๐ เซนติเมตร เพื่อความสะดวกในการรวบรวมลูกปลา และตรงปลายร่องควรมีแอ่งลึก มีพื้นที่ประมาณ ๒ - ๔ ตรม. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมลูกปลา การอนุบาลลูกปลาตกในบ่อจะต้องเตรียมอาหารสำหรับลูกปลา โดยการเพาะไรแดงไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นอาหารให้แก่ลูกปลาก่อนที่จะปล่อยลูกปลาตกลงอนุบาลในบ่อ การอนุบาลในบ่อดินจะปล่อยในอัตรา ๓๐๐ - ๕๐๐ ตัว/ตรม. การอนุบาลลูกปลาให้เติบโตได้ขนาด ๓ - ๔ เซนติเมตร ใช้เวลาประมาณ ๑๔ วัน แต่การอนุบาลลูกปลาตกในบ่อดินนั้น สามารถควบคุมอัตราการเจริญเติบโตและอัตราการรอดได้ยากกว่าการอนุบาลในบ่อซีเมนต์

ปัญหาในการอนุบาลลูกปลา น้ำเสียเกิดขึ้นจากการให้อาหารลูกปลามากเกินไป หากลูกปลาป่วยให้ลดปริมาณอาหารลง ๓๐ - ๕๐ % ดูดตะกอนถ่ายน้ำ แล้วค่อยๆ เติมน้ำใหม่ หลังจากนั้นใช้ยาปฏิชีวนะออกซีเตตราไซคลิน แห่ลูกปลาในอัตรา ๑๐ - ๒๐ กรัม/น้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร หรือไนโตรฟูราโซน ๕ - ๑๐ กรัม/น้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร วันต่อๆ มาใช้ยา ๓/๔ เท่า ปลาจะลดจำนวนการตายภายใน ๒ - ๓ วัน ถ้าปลาตายเพิ่มขึ้น ควรกำจัดลูกปลาทิ้งไป เพื่อป้องกันการติดเชื้อไปยังบ่ออื่นๆ

ขั้นตอนการเลี้ยง

การเลี้ยงในบ่อซีเมนต์

๑. อัตราปล่อยปลา ควรปรับสภาพของน้ำในบ่อที่เลี้ยงให้มีสภาพเป็นกลาง หรือเป็นด่างเล็กน้อย แต่ต้องแน่ใจว่าบ่อซีเมนต์จะต้องหมดฤทธิ์ของปูน ลูกปลา ขนาด ๒ - ๓ ซม. ควรปล่อยในอัตราประมาณ ๑๐๐ ตัว/ตรม. เพื่อป้องกันโรคซึ่งอาจ จะติดมากับลูกปลา ใช้น้ำยาฟอร์มาลินใสในบ่อเลี้ยง อัตราความเข้มข้นประมาณ ๓๐ ส่วนในล้าน (๓๐ มิลลิลิตร/น้ำ ๑ ตัน ในวันที่ปล่อยลูกปลาไม่จำเป็นต้องให้อาหาร ควรเริ่มให้อาหารในวันรุ่งขึ้น (ก) (ข)

ภาพที่ ๓ บ่อซีเมนต์แบบที่เกษตรกรนิยมใช้เลี้ยง

(ก) บ่อซีเมนต์แบบเหลี่ยม

(ข) บ่อซีเมนต์แบบกลม

๒. การให้อาหาร เมื่อปล่อยลูกปลา ดุกลงในบ่อแล้ว อาหารที่ให้ในช่วงที่ ลูกปลาดุกมีขนาดเล็ก (๒ - ๓ ซม.) ควรให้ อาหารผสมคลูกน้ำปั่นเป็นก้อนให้ลูกปลา กิน โดยให้กินวันละ ๒ ครั้ง หว่านให้กิน ทั่วบ่อโดยเฉพาะในบริเวณขอบบ่อ เมื่อ ลูกปลามีขนาดโตขึ้นความยาวประมาณ ๕ - ๗ ซม. สามารถฝึกให้กินอาหารเม็ดได้

หลังจากนั้นเมื่อปลาโตขึ้นจนมีความยาว ๑๕ ซม. ขึ้นไป จะให้อาหารเม็ดเพียงอย่าง เดียวหรืออาหารเสริมชนิดต่างๆ ได้ เช่น ปลาเบ็ดผสมรำละเอียดอัตรา ๙ : ๑ หรือ

ให้อาหารที่ลดต้นทุน เช่น อาหารผสมบดจากส่วนผสมต่างๆ เช่น กระดุกไก่ ไล่ไก่ เศษขนมปัง เศษเส้นหมี่ เศษเลือดหมู เลือดไก่ เศษกล้วย หรือเศษอาหารเท่าที่สามารถหาได้ นำมาบดรวมกัน แล้วผสมให้ปลากิน แต่การให้อาหารประเภทนี้จะต้องระวัง เรื่องคุณภาพของน้ำในบ่อเลี้ยงให้ดี เมื่อเลี้ยงปลาได้ประมาณ ๒ เดือน ปลาจะมีขนาดประมาณ ๑๒๕ กรัม/ตัว ซึ่งผลผลิตที่ได้จะประมาณ ๑๐ กก./บ่อ อัตรารอดตายประมาณ ๘๐ %

๓. การถ่ายเทน้ำ เมื่อตอนเริ่มเลี้ยงใหม่ๆ ระดับความลึกของน้ำในบ่อควรมีค่าประมาณ ๓๐ - ๔๐ ซม. เมื่อลูกปลาเจริญเติบโตขึ้นในเดือนแรกจึงเพิ่มระดับน้ำสูงเป็นประมาณ ๕๐ ซม. การถ่ายเทน้ำควรเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงผ่านไปประมาณ ๑ เดือน โดยถ่ายน้ำประมาณ ๒๐ % ของน้ำในบ่อ ๓ วัน/ครั้ง หรือถ้าในบ่อเริ่มเสียวจะต้องถ่ายน้ำมากกว่าปกติ

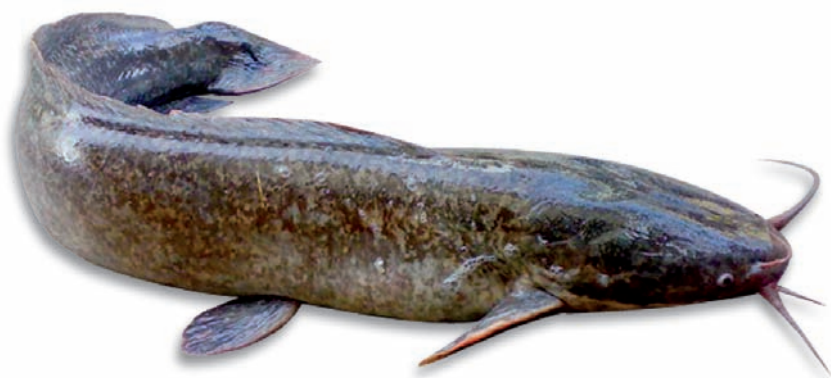

ภาพที่ ๔ ปลาดุกอายุ ๑ เดือน

ภาพที่ ๕ ปลาขนาดตลาด

๔. การป้องกันโรค การเกิดโรคของปลาดุกที่เลี้ยงมักจะเกิดจากปัญหาคุณภาพของน้ำในบ่อเลี้ยงไม่ดี ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุของการให้อาหารมากเกินไปจนอาหารเหลือเน่าเสีย เราสามารถป้องกันไม่ให้เกิดโรคได้โดยต้องหมั่นสังเกตว่าเมื่อปลาหยุดกินอาหารจะต้องหยุดให้อาหารทันที เพราะปลาดุกถูกผสมมีนิสัยชอบกินอาหารที่ให้ใหม่ โดยถึงแม้จะกินอิ่มแล้ว ถ้าให้อาหารใหม่อีกก็จะคายหรือสำรอกอาหารเก่าทิ้งแล้วกินอาหารให้ใหม่อีก ซึ่งปริมาณอาหารที่ให้ไม่ควรเกิน ๔ - ๕ % ของน้ำหนักตัวปลา

โรคของปลาตก

ในกรณีที่มีการป้องกันอย่างดีแล้วแต่ปลาก็ยังป่วยเป็นโรค ซึ่งมักจะแสดงอาการให้เห็น โดยแบ่งอาการของโรคเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑. การติดเชื้อจากแบคทีเรีย จะมีการตกเลือด มีแผลตามลำตัว และครีบกร่อน ตาขุ่น หนองหึงก กกหูบวม ท้องบวม มีน้ำในช่องท้อง กินอาหารน้อยลงหรือไม่กินอาหาร ลอยตัว

๒. อาการจากปรสิตเข้าเกาะตัวปลา จะมีเมือกมาก มีแผลตามลำตัว ตกเลือด ครีบเปื่อย จุดสีขาวตามลำตัว สีตามลำตัวซีดหรือเข้มผิดปกติ เหงือกซีดว่ายน้ำทวนทราย คงสว่างหรือไม่ตรงทิศทาง

๓. อาการจากอาหารมีคุณภาพไม่เหมาะสม คือ ขาดวิตามินบี กระโหลกร้าว บริเวณใต้คางจะมีการตกเลือด ตัวคุด กินอาหารน้อยลง ถ้าขาดวิตามินบีปลาจะว่ายน้ำตัวเกร็งและชักกระตุก

๔. อาการจากคุณภาพน้ำในบ่อไม่ดี ปลาจะว่ายน้ำขึ้นลงเร็วกว่าปกติ ครีบกร่อนเปื่อย หนองหึงก เหงือกซีดและบวม ลำตัวซีด ไม่กินอาหาร ท้องบวม มีแผลตามตัว

อนึ่ง ในการรักษาโรคปลาควรจะได้พิจารณาให้รอบคอบก่อนการตัดสินใจเลือกใช้ยาหรือสารเคมี สาเหตุของโรค ระยะเวลา ค่าใช้จ่ายในการรักษา

วิธีการป้องกันเกิดโรคในปลาดุกอุกผสมที่เลี้ยง

๑. ควรเตรียมบ่อและน้ำตามวิธีการที่เหมาะสมก่อนปล่อยลูกปลา

๒. ซื้อพันธุ์ปลาดุกจากแหล่งที่เชื่อถือได้ว่าแข็งแรงและปราศจากโรค

๓. หมั่นตรวจดูอาการของปลาอย่างสม่ำเสมอ ถ้าเห็นอาการผิดปกติต้องรีบหาสาเหตุและแก้ไขโดยเร็ว

๔. หลังจากปล่อยปลาลงเลี้ยงแล้ว ๓ - ๔ วัน ควรสาดน้ำยาฟอมาลิน ๒ - ๓ ลิตร/ปริมาตร น้ำ ๑๐๐ ตัน และหากปลาที่เลี้ยงเกิดโรคพยาธิภายนอกให้แก้ไขโดยสาดน้ำยาฟอมาลินในอัตรา ๔ - ๕ ลิตร/ปริมาตรน้ำ ๑๐๐ ตัน

๕. เปลี่ยนถ่ายน้ำจากระดับกันบ่ออย่างสม่ำเสมอ

๖. อย่าให้อาหารจนเหลือ

สารเคมีและยาปฏิชีวนะที่นิยมใช้ป้องกันและรักษาโรคปลา

ชนิดของสารเคมี/ยา	วัตถุประสงค์	ปริมาณที่ใช้
เกลือ	กำจัดแบคทีเรียบางชนิดเชื้อรา และปรสิตบางชนิดลดความเครียดของปลา	๐.๑ - ๐.๕% แช่ตลอด ๐.๕ - ๑.๐ % แช่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด
ปูนขาว	ฆ่าเชื้อก่อนปล่อยปลาปรับ PH ของดินและน้ำ	๖๐ - ๑๐๐ กิโลกรัม/ไร่ ละลายน้ำแล้วสาดให้ทั่วบ่อ
คลอรีน	ฆ่าเชื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้กับบ่อเลี้ยงปลา	๑๐ พีพีเอ็ม แช่ ๓๐ นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดก่อนใช้
ดิฟเทอร์เร็กซ์	กำจัดปลิงใส เห็บปลา หนองสมอ	๐.๒๕ - ๐.๕ พีพีเอ็ม แช่ตลอด ยาที่ใช้ควรเป็นผงละเอียดสีขาว ถ้ายาเปลี่ยนเป็นของเหลว ไม่ควรใช้
ฟอร์มาลิน	กำจัดปรสิตภายนอกทั่วไป	๒๕ - ๕๐ พีพีเอ็มแช่ตลอด ระหว่างการใช้ควรระวัง การขาดออกซิเจนในน้ำ
ออกซิดเตตราซัยคลิน	กำจัดแบคทีเรีย	ผสมกับอาหารในอัตรา ๓ - ๕ กรัม/อาหาร ๑ กิโลกรัม ให้กินนาน ๗ - ๑๐ วันติดต่อกัน แช่ในอัตรา ๑๐ - ๒๐ กรัมต่อ น้ำ ๑ ตันนาน ๕ - ๗ วัน
คลอแรมฟินิคอล	กำจัดแบคทีเรีย	ผสมกับอาหารอัตรา ๑ กรัม อาหาร ๑ กิโลกรัมหนึ่งสัปดาห์ บางครั้งก็ใช้ไม่ได้ผลเนื่องจาก เชื้อแบคทีเรียดื้อยา

การลงทุน

ต้นทุน ค่าพันธุ์ปลาดุก ๑๐๐ ตัวๆ ละ ๐.๒ บาท	รวม	๒๐.๐๐ บาท
ค่าอาหารปลาดุก ๑๕ กก.ๆ ละ ๒๒.๕๐ บาท	รวม	๓๓๗.๕๐ บาท
รวมต้นทุน		๓๕๗.๕๐ บาท
รายได้ ปลาดุก ๑๐ กก.ๆ ละ ๔๕ บาท	รวม	๔๕๐.๐๐ บาท
กำไร (๙.๒๕ ต่อกิโลกรัม)		๙๒.๕๐ บาท

ทั้งนี้ หากใช้อาหารที่ผลิตเองจะต้องใช้ต้นทุนประมาณ ๑๐ บาทต่อกิโลกรัม ผลกำไรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕๐ - ๒๘๐ บาท (๒๕ - ๒๘ บาท/กิโลกรัม)

ในเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริมอาจจะต้องใช้อาหารที่ผลิตเองเพื่อลดต้นทุน และแนะนำให้เลี้ยงในบ่อซีเมนต์ขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๔ เมตร ขึ้นไป จะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และคุ้มค้ำกับเวลาที่ดูแลระหว่างการเลี้ยง

ต้นทุน ค่าพันธุ์ปลาดุก ๘๐๐ ตัว ตัวละ ๐.๒ บาท	รวม	๑๖๐.๐๐ บาท
ค่าอาหารปลาดุก (ทำเอง) ๑๒๐ กก.ๆ ละ ๑๐ บาท	รวม	๑,๒๐๐.๐๐ บาท
รวมต้นทุน		๑,๓๖๐.๐๐ บาท
รายได้ ปลาดุก ๘๐ กก.ๆ ละ ๔๕ บาท	รวม	๓,๖๐๐.๐๐ บาท
กำไร (๒๘ บาทต่อกิโลกรัม)		๒,๒๔๐.๐๐ บาท

สูตรอาหารปลาตกอย่างง่ายที่เกษตรกรสามารถหาวัตถุดิบได้ในพื้นที่ สามารถทำได้เอง จะสามารถลดต้นทุนการเลี้ยงได้กว่าร้อยละ ๕๐ โดยมีขั้นตอนง่ายๆ ในการทำอาหารปลาตกจำนวน ๑๐ กิโลกรัม มีอัตราส่วนผสมของวัตถุดิบดังนี้

ปลาป่น	๑ กิโลกรัม
รำอ่อน	๕ กิโลกรัม
ข้าวโพดบด	๒ กิโลกรัม
ปลายข้าวบด	๒ กิโลกรัม

